

Jasna Čapo Žmegač, Christian Voß,
Klaus Roth (eds)

Co-Ethnic Migrations Compared: Central and Eastern European Contexts

München – Berlin: Otto Sagner, 2010, 293 str.

U izdavačkoj seriji publikacija »Studies on Language and Culture in Central and Eastern Europe (SLCCEE)« 2010. objavljen je zbornik *Co-Ethnic Migrations Compared: Central and Eastern European Contexts*. Uredili su ga Jasna Čapo Žmegač, znanstvena savjetnica u Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Christian Voß, profesor južnoslavenskih jezika i kulturnih studija na Humboldtovu sveučilištu u Berlinu (Humboldt-Universität zu Berlin), i Klaus Roth, profesor u Institutu za folkloristiku i europsku etnologiju Sveučilišta u Münchenu (Institut für Volkskunde/Europäische Ethnologie der Universität München). Zbornik okuplja odabrane radove prezentirane na međunarodnoj konferenciji »Incorporating Co-Ethnic Migrants: Comparative Perspectives / Integration koethnischer Migranten: eine komparative Sicht« održanoj 2009. u Münchenu te je tematski usmjeren na probleme migracija, dijaspora i etničkih manjina većinom iz etnološkog i antropološkog aspekta.

Budući da je i sama konferencija bila bilingvalna (njemački i engleski jezik), zbornik predstavlja radove na oba jezika. Podijeljena na tri tematske cjeline, knjiga sadržava petnaest radova, od čega šest na njemačkome jeziku te devet na engleskome.

U uvodnom dijelu urednica Jasna Čapo Žmegač kreće od definicija osnovnih pojmova pozivajući se u prvome redu na Münzovo i Ohlingerovo objašnjenje

»koetničkih migracija« i »etnički privilegiranih migracija« usmjerenih na kontekst »premjesta populacija« (*displacement of the populations*) u okviru kojih se etničnost uzima kao istaknut faktor ishodišta i odredišta migracije (str. 9). Koetničke migracije odnose se na migracije u zemlje porijekla (primjerice Hrvata iz Vojvodine u Hrvatsku) uz naznačenu činjenicu da ti migranti nikada nisu živjeli u zemlji porijekla (»pradomovine«). Autorica ističe da se u radovima u zborniku, iako se prihvaća pojam koetničke migracije, sama etnička pripadnost ne podrazumijeva te da se koetnički migranti ne trebaju tretirati kao vrsta povratnika, već kao migranti u općenitijem smislu riječi jer oni zapravo i jesu imigranti, slični drugim "ne-koetničkim" imigrantima (str. 12). Nadalje objašnjava razlike između koetničkih i povratničkih migracija kroz predstavljanje niza teorijskih i konceptualnih okvira uz posebno navođenje ograničenja studija i istraživanja koetničkih migracija. Upućuje na postojanje različitih odnosa između domaćina i koetničkih imigranata te na kraju dodatno definira koetničke migrante kroz pojmove »doma«, »domovine« i »prekograničnih identiteta« (str. 24).

Challenging the 'organic' nation naziv je prve cjeline, koja okuplja radove petero autora. Počevši s radom Christiana Voßa »Sprache und Koethnizität entlang des ehemaligen Eisernen Vorhangs«, u kojem autor analizirajući odnose između »zapadnih« i »istočnih« Nijemaca zapravo raspravlja o »mobilnosti država, a ne ljudi« (str. 28), ta je cjelina u prvom redu usmjerena na primjere iz Njemačke. Ruth Mandel bavi se u radu »Mediating Germanness: Co-Ethnic Challenges for Turks, Jews and Russians« njemačkim građanskim pravom, njegovim osnovama, nekonzistentnostima i predrasudama koje iz njega proistječu na primjeru triju

imigrantskih skupina: Nijemaca i Židova doseljenih iz Sovjetskog Saveza te Turaka. U sličnom tonu kao i prethodni radovi, »‘Die sprechen ja nicht mal richtig Deutsch!’ Zur Integration von Russlanddeutschen in Deutschland« Petera Rosenberga govori o problemima integracije imigranata njemačke nacionalnosti iz bivšeg Sovjetskog Saveza, prema kojima se lokalna zajednica odnosi kao prema »Rusi« . Nacionalnim identitetom koetničke imigrantske populacije podunavskih Nijemaca (*Donauschwaben*) koji su se preselili u Njemačku iz Mađarske nakon Drugoga svjetskog rata bavi se Mathias Beer u radu »Kleiner Unterschied – große Wirkung: Der Stellenwert kultureller Differenz im Eingliederungsprozess koethnischer Migranten«. Jedini rad te cjeline koji tematski nije vezan uz područje Njemačke jest onaj Tanje Petrović »Whose Language? Co-Ethnic Migrants and Contemporary Linguistic Identities in Serbia«. Autorica analizira integraciju Srba useljenih u Srbiju iz drugih dijelova bivše Jugoslavije u različitim razdobljima te zaključuje o neuspješnoj integraciji posljednjeg vala imigranata, koja se u najvećoj mjeri očituje u njihovu »drugačijem« jeziku. Upravo je lingvistička problematika poveznica s drugim radovima prve tematske cjeline.

Druga cjelina *Diasporization of the receiving society* u većem je dijelu usmjerena na područje bivše Jugoslavije te proučavanje migracija Srba i Hrvata iz okolnih zemalja u svoje »domovine«. U radu »Ethnic Unmixing in the Aftermath of the Yugoslav Successor Wars: The Integration of Co-Nationals in Former Yugoslavia in Comparative Perspective« Carolin Leutloff-Grandits uspoređuje različite modele integracije u društvo primitka te političke, društvene i kulturne aspekte koetničkih migracija Srba iz Hrvatske u Srbiju i Republiku Srpsku te Hrvata iz Bosne i Her-

cegovine koji se nastanjuju u Hrvatskoj. Anders Stefansson u radu »Travelling States: State Reconfiguration, Co-Ethnic Migration and Non-Diasporic Identities in Bosnia’s *Republika Srpska*« također se bavi analizom iskustava Srba koji su napustili Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu te se nastanjuju u područja Republike Srpske, dok se s druge strane u radu Jasne Čapo Žmegač »Refugees, Co-Ethnic Migrants, and Diaspora: Blurring the Categories« analizira naseljavanje vojvođanskih Hrvata u Hrvatskoj. Autori dolaze do različitih zaključaka temeljenih na percepciji integracije proučavanih skupina, koja u slučaju Srba ima dvostran utjecaj na osjećaj pripadnosti s jedne strane te na želju za povratkom s druge, dok Hrvati, bez posebno izražene želje za povratkom, održavaju česte prekogranične kontakte s mjestima porijekla istovremeno se integrirajući u novu okolinu. Kira Kaurinkoski u radu »Privileged Co-Ethnic Greek Migrants from the Former Soviet Union in the Greater Athens Area: Reflections on Individual and Collective Integration Strategies into Greek Society« na temelju usporedbe dviju skupina Grka (pontskih i mariupolskih Grka) koji su iz Sovjetskog Saveza migrirali u Grčku dolazi do nalaza koji upućuju na povlačenje pontskih Grka u etničke enklave koje funkcioniraju kao »obrnuta dijaspora« (*reverse diaspora*) (str. 133), napetosti između različitih koetničkih skupina te različitu percepciju kolektivnog identiteta. Posljednji rad u cjelini »‘Die Remigration ist schwieriger als die Emigration’: Die Rückkehr tschechischer Emigranten in ihre Heimat nach 1989« Sare Scholl-Schneider raspravlja o iskustvima Čeha političkih emigranata, prema kojima autorica zaključuje da je »remigracija« teža od emigracije (str. 195) smještajući koetničku migraciju u sferu imigracije, a ne povratka.

Posljednja cjelina *Defining group membership* kao i prethodne dvije sastoji se od pet radova koji se bave koetničkim migracijama unutar Sovjetskog Saveza i izvan njega. Natalya Kosmarskaya u radu »The ‘Other Russians’ or Just Different People? Rethinking Russians’ Status as Post-Soviet ‘Ethnically Privileged Migrants’« opisuje etnički heterogenu skupinu govornika ruskog jezika koji, prema autoričinu mišljenju, ne čine rusku dijasporu, već se moraju promatrati u kontekstu postkolonijalnih, a ne koetničkih migracija. Rad Irine Molodikove »The New Russian Migration Policy and Old Phobias towards Ethnic Migrants« usmjeren je na analizu ruskih migracijskih politika između 1991. i 2009. u kontekstu stvarnih migracijskih tokova, medijski širenih predrasuda te demografske krize u Rusiji. Posljednji vezan uz slučaj rusofonih imigranata jest rad Vyacheslava Popkova »Trans-National Russian-Speaking Space in Germany: Main Features«. Autor kontrolirajući etničko i kulturno porijeklo analizira identifikacijske diskurse rusofonih imigranata u Njemačkoj te izdvaja postojanje dvaju ruskih »kulturnih prostora« u Europskoj uniji – prvi kreiran oko »ruske sovjetske kulture« te drugi nastao na temelju kulturnog prostora ruske dijaspore (str. 260). Edvin Pezo u radu »(Un)Erwünsch-

te Immigranten – Die Türkei und die ‘koethnischen’ Einwanderer aus Jugoslawien (1920er-1950er Jahre)« iz historijske perspektive na temelju arhivske građe istražuje imigracijske zakone u Turskoj od dvadesetih do pedesetih godina 20. stoljeća, dok Christian Voß u svom drugom prilogu »Die Kulturpolitik der makedonischen Ostblockdiaspora« predstavlja kompleksnu povijest egejskih Makedonaca podijeljenu interesima triju država (Grčke, Bugarske i Jugoslavije).

Općenito, radovi u ovom zborniku usmjereni su na središnje, južne i istočne europske prostore koetničkih migracija u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata i u postkomunističkom razdoblju. Izraženi komparativni pristup koetničkim migracijama te sinkronične i dijakroničke studije slučaja omogućuju uvid u različite mehanizme integracije i adaptacije te postupanja i prihvaćanja koetničkih migranata u zemljama imigracije/zemljama porijekla. Upravo kvalitativna metodologija i multidisciplinarnost humanističkih znanosti (povijest, antropologija, lingvistika) pružaju drugačije poglede na istraživanu problematiku u usporedbi s već postojećim aspektima društvenih znanosti, upućujući na nove dimenzije i aspekte koetničkih migracija.

Margareta Gregurović

*Institut za migracije i narodnosti,
Zagreb*